

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/199548,TEKST-AUDIO-85-rocznica-powrotu-Witosa-do-Polski.html>
29.04.2024, 07:47

[TEKST + AUDIO] 85. rocznica powrotu Witosa do Polski

Data publikacji 28.03.2024

29 marca 1939 r. przywódca ludowców Wincenty Witos przekroczył polską granicę. Wracał z kilkuletniej emigracji, wymuszonej represjami politycznymi.

Kim był Wincenty Witos?

Urodził się w 1874 r. w Wierzchosławicach pod Tarnowem. **Nigdy nie zdobył wyższego wykształcenia, był jednak zdolnym i pracowitym samoukiem.** Już w młodości, przypadającej na czas zaborów, związał się z ruchem ludowym. Był wójtem rodzinnej gminy, posłem do galicyjskiego Sejmu Krajowego i austriackiej Rady Państwa.

W odrodzonej Rzeczypospolitej przez długie lata **stał na czele Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast” i trzykrotnie pełnił funkcję premiera.** Pierwszy raz stery rządu objął w lipcu 1920 r. – w najtrudniejszym okresie wojny z bolszewikami. Odegrał ważną rolę w zmobilizowaniu społeczeństwa do zwycięskiej walki. Ponownie kierował Radą Ministrów w roku 1923 i krótko 1926. Trzeci rząd Witosa upadł w wyniku przewrotu majowego marszałka Józefa Piłsudskiego.

Polityk opozycyjny

W okresie rządów sanacji **Witos uczestniczył w tworzeniu opozycyjnego Centrolewu** i był jednym z jego przywódców. W 1930 r. został aresztowany. Oskarżony o przygotowywanie zamachu stanu, w głośnym procesie brzeskim został skazany na karę półtora roku więzienia. Jesienią 1933 r., krótko przed zatwierdzeniem wyroku przez Sąd

fot. AI.PN, Portret Wincentego Witosa, bez nakrycia głowy, od piersi, en face

Najwyższy, udał się na emigrację do Czechosłowacji. W miarę ograniczonych możliwości nadal uczestniczył w polskim życiu politycznym. Nadzorował chociażby przygotowania do Wielkiego Strajku Chłopskiego z sierpnia 1937 r.

W marcu 1939 r., po zajęciu Czech i Moraw przez Wehrmacht i wobec coraz bardziej realnej groźby napaści Niemiec na Polskę, Witos zdecydował się na powrót do kraju. 29 marca do Pawła Kalety i Pawła Niemca, działaczy ludowych ze Śląska Cieszyńskiego, wysłał telegram o treści: „otec zdrav” – co było umówionym sygnałem, że jest już po polskiej stronie. 3 kwietnia były premier zgłosił się do prokuratury w Krakowie. Został zatrzymany i przewieziony do więzienia w Siedlcach, ale po kilku dniach udzielono mu półrocznego urlopu w odbywaniu kary. Wkrótce objął prezesurę Stronnictwa Ludowego. **Wzywał do konsolidacji narodu w obliczu zagrożenia wojennego.**

Niezłomny mąż stanu

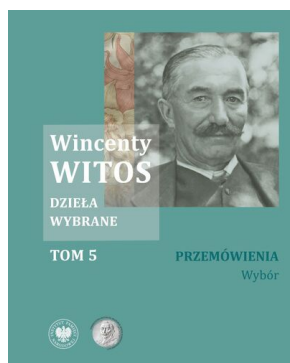
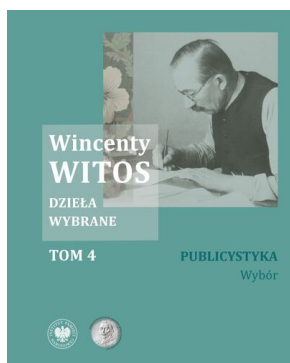
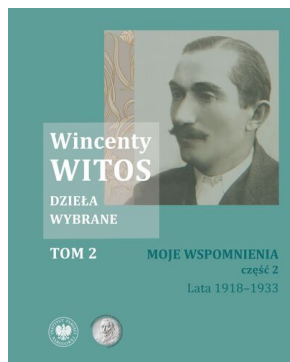
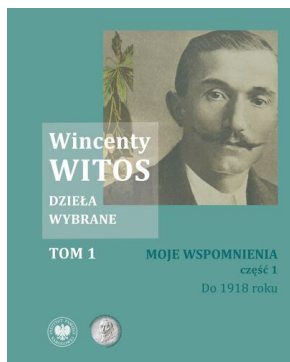
W okresie okupacji przez pewien czas był więziony przez Niemców. **Odrzucił ich propozycję utworzenia polskiego rządu kolaboracyjnego.** Nie zgodził się też na współpracę z marionetkowym Rządem Tymczasowym, sformowanym u schyłku wojny pod kuratelą przywódcy ZSRS Józefa Stalina.

Mocno już schorowany, w 1945 r. Witos ponownie stanął na czele Stronnictwa Ludowego, a po zmianie nazwy partii – Polskiego Stronnictwa Ludowego. Zmarł 31 października tego samego roku.

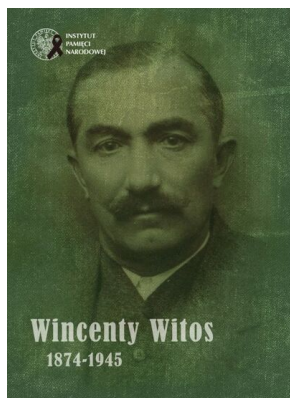
25 maja 2023 r. Sąd Najwyższy uchylił wyroki wydane w latach 1932–1933 w procesie brzeskim i uniewinnił Witosa oraz innych skazanych wówczas polityków opozycji.

Doceniając wkład Wincentego Witosa w dzieje Polski, Instytut Pamięci Narodowej stara się w rozmaity sposób przybliżyć jego dorobek polityczny i publicystyczny. Bogatą ofertę publikacji przygotowało Wydawnictwo IPN.

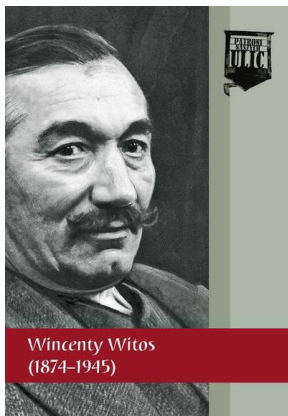
Polecamy Państwu m.in. pięciotomową edycję *Dzieł wybranych Wincentego Witosa*, wydaną wspólnie przez IPN i Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach. [Publikacja jest dostępna w naszych księgarniach:](#)

Sylwetkę trzykrotnego premiera RP przybliży też album *Wincenty Witos 1874-1945*, przygotowany przez Tomasza Berezę, Marcina Bukałę i Michała Kalisza. Wkrótce ukaże się kolejne, zmienione wydanie tej publikacji.

Zachęcamy także do bezpłatnego pobrania broszury Tomasza Berezy i Marcina Bukały *Wincenty Witos (1874-1945)*, [opublikowanej w serii „Patroni naszych ulic”](#):

W portalu IPN przystanekhistoria.pl można również znaleźć liczne inne materiały o [Wincentym Witosie](#).

Najmłodszych czytelników (i nie tylko ich) powinien zainteresować [komiks Wincenty Witos – premier rządu 1920](#).

Warto też zapoznać się z [biograficzną wystawą elementarną o Wincentym Witosie](#), przygotowaną przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Rzeszowie.

Aby zobaczyć odtwrać włącz JavaScript

PLIKI DO POBRANIA

[dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN - Wincenty Witos powrócił do kraju z emigracji politycznej w Czechosłowacji \(mp3, 5.53 MB\) 28.03.2024 13:40](#)

[dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN - Wincenty Witos powrócił do kraju z emigracji politycznej w Czechosłowacji \(wav, 40.57 MB\) 28.03.2024 13:40](#)